

១- អភិវឌ្ឍន៍

1- Le faucon des montagnes

កាលនោះមានអកក្នុងទាំងគូ នៅក្នុងសួរ មានកូនខ្ចី អកក្នុងតែងត្រូវចរកចំណី
ចញ្ជើមបុត្រថ្ងៃ និងភរិយា និងភរិយា ។

En ce temps-là était un faucon des montagnes vivant en couple, sur le mont de Síva.
Il avait un petit et vagabondait à la recherche de nourriture pour élever son enfant et
son épouse, et son épouse.

ថ្ងៃមួយអកឈ្មោលជាស្វាមី ចេញរកចំណីដូចធម្មតា ប្រទះអកញីអកមួយសមសេសាកា
អកឈ្មោលម្តីម្តាយលោមស្នេហា លោមស្នេហា ។

Un jour, le mâle l'époux, partit chercher de la nourriture comme à l'accoutumée. Il
rencontra une femelle de toute beauté et s'empessa de la courtiser, de la courtiser.

ភ្លេចអស់ប្រពន្ធ ភ្លេចទាំងកូន ភ្លេចឈ្មោះសោះសូន្យ លែងនឹកនា អកញីទុក្ខព្រួយក្រៀម
ក្រំចិត្តា លាបុត្រស្នេហាតាមរកប្តី តាមរកប្តី ។

Il oublia femme et enfant, oublia leur nom, cessa d'y penser. La fauconne affligée et
malheureuse, prit congé de son petit et partit à la recherche de son mari, de son mari.

ទៅដល់យល់ជាក់ដល់ទីឋាន អកញីកល្យាណស្រែកហៅខ្ចី អ្នកអើយចុះមកណា
អ្នកប្តី ប្រពន្ធនិងកូនថ្ងៃវែងវេទនា វែងវេទនា ។

Une fois arrivée, la douce femelle s'empessa d'appeler, mon mari, descends vite, ta
femme et ton cher enfant sont si malheureux, si malheureux.

អត់ទាំងអាហារទាំងចំណី ចាំមើលផ្លូវថ្ងៃ ទាំងខ្លាចផ្សា អកឈ្មោលព្រហ័យ
មិនឆ្លើយតវ៉ា បែរចិត្តប្រលែងគ្នាឥតកាត់ក្រែង ឥតកាត់ក្រែង ។

Sans nourriture, sans rien à manger, nous guettons ton retour, dans le chagrin. Le
mâle l'entendit, ne lui répondit pas ni ne protesta, inconstant, il batifolait avec l'autre,
sans gêne aucune, sans gêne aucune.

អាសូរអកញីពេកកន្ទួន ស្រែកផងយំផងតែម្នាក់ឯង ជាតិក្រោយសុំកុំរង្វេង
ប្រុសសិតស្នេហ៍ បញ្ឆោតស្រី បញ្ឆោតស្រី ។

Que cela fait tellement mal de voir cette fauconne pleurant et se désolant toute seule,
dans la prochaine vie il ne faut pas s'égarer avec ces hommes amoureux qui dupent
les femmes, qui dupent les femmes.

ផ្តេផ្តាំបុត្រគ្នានិងឥន្ទព្រហ្ម សូមជួយកូនខ្ចី យ៉ាងទុក្ខក៏យំ រួចទើបអត់ដង្ហើមឲ្យក្រយ
នៅកណ្តាលព្រៃក្បែរប្រាសាទស្ងាត់ សំសានស្ងាត់ ។

Mon enfant adoré, je te fais ces recommandation, et Indra et Brahma, aidez mon
enfant, dans la détresse, lorsque j'arrêterai de respirer et mourai au milieu de la forêt
silencieuse, silencieuse.

២- បទភាគគតិ (បែបផ្ដែកពិពណ៌នា) (ស្រដៀងឡើងគតិ)

កាយកើតអស្ចារ្យ	អំពីផ្កាកណិការសោភា	កក្រាសោភ័ណ
ដួចចន្ទបូណ៌មី	សក់ដួចកូមរី	រលើបខ្នាញ់ខ្មៅ ។
នលាដពិលាស	ដួចពពិលមាស	ទុំទង្កិនឆ្កែ
មើលមាត់ញញឹម	ប្រើមឥតសៅ	ខ្ទឹមទិតកាំនៅ
	សំដីសមសួន ។	

2- Mètre Kākagati (description du corbeau) (extrait de l’histoire de Kakey)

Née superbe de corps, comme sortant d’une merveilleuse fleur de *kanika* (jasmin nocturne), le visage magnifique comme une pleine lune, les cheveux tels des reines des abeilles.

Le front large comme une feuille d’or, sombre, claire, charmante, la bouche souriante et attirante, sans impureté, excitante, la parole mélodieuse.

៣- ស្ដេចចេញបញ្ចេញ

ដំណាលកាលអង្គព្រះមុនី	ស្ដេចទ្រង់ចរលីលាយាត្រា	អំពីទីដែនរាជសីមា
ចោលនាងពិម្ពា	ឥតអាល័យ ។	
ទ្រង់នឹករលឹកឆ្ពោះនេត្រខេមា	ដោយទ្រង់ជ្រះថ្លាអស្ចារ្យក្រៃ	ទ្រង់ទតបានឃើញអំពីថ្ងៃ
ព្រះទ័យអាល័យ	នឹកមិនបាត់ ។	

3- Le prince part prendre la robe

Racontons l’époque où le Saint Savant s’en alla et franchit les frontières de l’Auguste royaume, abandonnant la princesse Bimbā (Yasodharā), sans regret.

Il pense, le regard serein, du fait de sa pureté extraordinaire, il revoit le jour où il se désolait, cette pensée ne le quitte pas.

៤- ព្រះព្រឹក្សលត្ន័ណ

អនិច្ចំទុក្ខំ	ទុក្ខអើយទុក្ខខ្លាំង	ខ្លាំងពន់ប្រមាណ
ពីតូចដល់ធំ	ទុក្ខធំក្នុងប្រាណ	ទុក្ខឥតស្រាកស្រាន្ត
	លុះដល់ខ្លួនក្ស័យ ។	
អនិច្ចំពុំបិត	ពុំថេរនៅនិត្យ	យឺនយូរឡើយនៃ
ស្លាប់ទៅជាខ្មោច	អសោចពេកក្រៃ	ផ្អើលសាច់សរសៃ
	ជាព្រះធរណី ។	

4- Les trois nobles caractéristiques

Impermanence, douleur, douleur ô douleur si forte, tellement forte.

De notre enfance jusqu'à l'âge adulte, elle vit dans notre corps, cette douleur qui jusqu'à la mort de notre corps ne se calme.

Impermanence, ce qui ne dure pas, ce qui n'est pas à jamais, ce qui ne peut durer pour longtemps.

On meurt, on devient un cadavre horriblement répugnant, os et veines devenant la déesse Terre.

៥- បេបង្គា (ភ្លេចភាវ)

អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។
បេបងប្អូនអើ	បេបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	អើយបងប្អូនអើ	
បេបងប្អូនអើ	បេបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	អើយបងប្អូនអើ	។
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	
អើយបងប្អូនអើ	អើយបងប្អូនអើ	ទងវងបងអើយ	បងប្អូនអើយ	។

5- Cueillir les fleurs (chanson de mariage)

Mon chéri, quelles fleurs cueilles-tu, quelles fleurs cueilles-tu, ô mon doux chéri ? Tu cueilles des fleurs d'aréquier.

Mon chéri, quelles fleurs cueilles-tu, quelles fleurs cueilles-tu, ô mon doux chéri ? Tu cueilles des fleurs d'aréquier.

Quand les cueilles-tu, quand les cueilles-tu, ô mon doux chéri ? Ces fleurs pleines de pollen.

Quand les cueilles-tu, quand les cueilles-tu, ô mon doux chéri ? Ces fleurs pleines de pollen.

Mon chéri, quelles fleurs cueilles-tu, quelles fleurs cueilles-tu, ô mon doux chéri ? Tu cueilles des fleurs de cocotier.

Mon chéri, quelles fleurs cueilles-tu, quelles fleurs cueilles-tu, ô mon doux chéri ? Tu cueilles des fleurs de cocotier.

Les fleurs sortent en grosses gousses, Les fleurs sortent en grosses gousses, ô mon doux chéri, les fleurs bourgeonnent, les fleurs bourgeonnent.

Ô grands-parents, ô grands-parents, ô mon doux chéri, les ancêtres...

Ô grands-parents, ô grands-parents, ô mon doux chéri, les ancêtres...

Acceptent mes fleurs de cocotier, acceptent mes fleurs de cocotier, ô mon doux chéri, et exaucent ma bonne fortune.

Acceptent mes fleurs de cocotier, acceptent mes fleurs de cocotier, ô mon doux chéri,
et exaucent ma bonne fortune.

៦- ស្តេចយាង (ភ្លេចភាវ)

ឱស្រ្រណោះស្តេចយាង	ឱស្រ្រណោះស្តេចយាង	មិនដែលយាងឯក
ពលរេហ៍ស្តាំឆ្វេង	ដង្ហែស្តេចយាង ។	
ឱស្រ្រណោះស្តេចយាង	ឱស្រ្រណោះស្តេចយាង	មិនដែលយាងឯក
ពលរេហ៍ស្តាំឆ្វេង	ដង្ហែស្តេចយាង ។	
ឱណាព្រហាមថ្ងៃរះ	ឱណាព្រហាមថ្ងៃរះ	ភ្នំច្បាស់ព្រាង ។
ដង្ហែស្តេចយាង	ដង្ហែស្តេចយាង	អង្គយាងដោយដី ។

(ពីរដង)

ឱណាស្តេចយាងគង់សេះ ឱណាស្តេចយាងគង់សេះ ស្តេចគង់ដំរី ស្តេចគង់រាជសីហ៍
ទតព្រៃព្រឹក្សា ។

ឱណាស្តេចយាងគង់សេះ ឱណាស្តេចយាងគង់សេះ ស្តេចគង់ដំរី ស្តេចគង់រាជសីហ៍
ទតព្រៃព្រឹក្សា ។

ឱណាស្រ្រណោះឥតអាក់ ឱណាស្រ្រណោះឥតអាក់ ត្រជាក់កាយា យល់សព្វបុប្ផា
យល់សព្វបុប្ផា យាងចូលរោងជ័យ ។

ឱណាស្រ្រណោះឥតអាក់ ឱណាស្រ្រណោះឥតអាក់ ត្រជាក់កាយា យល់សព្វបុប្ផា
យល់សព្វបុប្ផា យាងចូលរោងជ័យ ។

6- Le roi se déplace (chanson de mariage)

Ô, je pense avec nostalgie au roi qui se déplace, je pense avec nostalgie au roi qui se déplace, il ne part jamais seul, entouré de son armée qui l'escorte.

Ô, je pense avec nostalgie au roi qui se déplace, je pense avec nostalgie au roi qui se déplace, il ne part jamais seul, entouré de son armée qui l'escorte.

Ô, le jour se lève, le jour se lève, faiblement lumineux, faiblement lumineux, escortant le roi, escortant le roi qui part par voie terrestre (deux fois).

Ô, le roi est à cheval, le roi est à cheval, le roi est à dos d'éléphant, le roi est à dos de lion royal, regardant la forêt.

Ô, le roi est à cheval, le roi est à cheval, le roi est à dos d'éléphant, le roi est à dos de lion royal, regardant la forêt.

Ô, je pense continuellement avec nostalgie, ô je pense continuellement avec nostalgie, le corps frais, il regarde les fleurs, il regarde les fleurs, et entre dans le pavillon de la victoire.

៧- បាយខុន (ភ្លេចភាវ)

ឱណាបាយខុន	បាយខុនឱចង្កែ	បាយខុនបាយខុនឱចង្កែ	អំបោះអំបោះបីសរសៃ	ចង
ដៃឱកូនយើង	យើណានាងណា	ចងដៃឱកូនយើង		។

ឱណាសូមសុខឱស្នស្តី សិរីថ្កុំថ្កើង ឱណាសូមសុខ សិរីឱថ្កុំថ្កើង
 ចូរកើតមានឡើង ដល់កូនឱចៅពិតយើណានាណា ដល់កូនឱចៅពិត ។
 ទាំងគូទាំងគូឱអើយ ដូចកូនឱកូនប្រើក មួយចុះមួយចុះដឹកទឹក
 មួយចឹកឱផ្កាស្នៅ មួយចឹកឱផ្កាស្នៅ យើណានាណា មួយចឹកឱផ្កាស្នៅ ។
 ទាំងគូឱអើយ ដូចកូនឱតារ៉ៅ មួយសមួយខ្មៅ ហោះហើយសមផង
 ហោះហើយសមផង យើណានាណា ហោះហើយសមផង ។
 ទាំងគូឱអើយ ទន្ទឹមៗ ឱដូចកូក មើលពីក្រោយមុខ ដងខ្លួនឱដូចគ្នា
 យើណានាណា ដងខ្លួនឱដូចគ្នា ។
 ទាំងគូឱទាំងគូអើយ ដូចកូនឱគាខ្មែរ មិនទាន់មិនដឹង ម៉ែឲ្យមានប្តី ម៉ែឲ្យមាន
 ប្តី ។
 ឱណាបាយខុន បាយខុនឱចងដៃ បាយខុនបាយខុនឱចងដៃ ចង់ភ្ជាប់និស្ស័យ
 សិរីមង្គល សិរីមង្គល យើណានាណាសិរីមង្គល ។

7- Bay khon (chanson de mariage)

Ô na bay khon, bay khon, ô nouons les fils aux poignets, bay khon, nouons les fils au poignet, trois fils de coton, de coton, pour les nouer au poignets de nos enfant, yoe na neang na, pour les nouer aux poignets de nos enfants.

Ô na, bonheur et félicité, gloire immense, ô na, nous souhaitons bonheur et félicité, gloire immense, à nos enfants, yoe na neang na, à nos descendants, qu'ils les obtiennent vraiment.

En couple, en couple, ô en couple, comme des petits de sarcelles. L'un d'eux descend boire, l'autre picore les fleurs et l'herbe, l'autre picore les fleurs et l'herbe, yoe na neang na, l'autre picore les fleurs et l'herbe.

En couple, en couple, ô en couple, comme des poussins de coucou, l'un blanc, l'autre noir, ils volent avec grâce, yoe na neang na, ils volent avec grâce.

En couple, en couple, ô en couple, côte à côte comme des défenses en ivoire, en les regardant de derrière ou de devant, le corps identique, yoe na neang na, le corps identique.

En couple, en couple, ô en couple, comme des veaux khmers, encore innocents, yoe na neang na, ta mère te fait prendre mari, ta mère te fait prendre mari.

Ô na bay khon, bay khon, ô nouons les fils aux poignets, bay khon, faisons qu'il saient de l'attachement l'un pour l'autre, gloire et félicité, yoe na neang na, gloire et félicité.

៨- ភូមិធម៌ភូមិសុខ

កាលកូនតូចខ្ចី ម៉ែថ្មមបមបី ប្រណីមេត្តា ទោះបីភ្ញៀវខ្យល់ ស្រមោចសង្ការ
 មូសមានក្តីណា ម៉ែការពារបាន ។
 យប់យន់ស្ងាត់យឺង ម៉ែយោលអង្រើ រឺរឺឆតស្រាន្ត មាត់ម៉ែបំពេ អ្នកម៉ែសំរាន្ត
 កូនយំក្បែរប្រាណ រំខានអ្នកម៉ែ ។

ហត់នឿយយ៉ាងណា ក៏ចិត្តមាតា មិនចោលកូនដែរ ចំណីតិចតួច មិនរំលងទេ
 ស្ងួតមាត់មែ ឲ្យតែបានកូន ។
 នេះហើយចិត្តម្តាយ ទោះនៅជិតឆ្ងាយ គិតមិនសាបសូន្យ អាក្រក់ប៉ុណ្ណ ក៏នៅតែកូន
 នេះហើយជាកូន ចង់កូននឹងម្តាយ ។

8- Terre du Dharma, terre du bonheur

Lorsque son enfant est tout petit, la mère avec amour le berce, qu'il pleuve, qu'il vente, contre les fourmis noires ou les moustiques, la mère peut le protéger. La nuit est profonde et calme, la mère berce le hamac, qui sans cesse va et vient. De sa bouche sort une berceuse, elle se repose, près de son corps pleure l'enfant qui la réveille. Quelle que soit sa fatigue, le cœur d'une mère jamais son enfant n'abandonnera, les friandises peu ou prou jamais sa bouche ne passeront, elle se retiendra, pour son enfant seulement sont-elles destinées. C'est cela le cœur d'une mère, qu'il soit près ou loin, jamais son enfant de ses pensées ne disparaîtra. Bon ou mauvais, il reste son enfant, c'est cela le radeau qui lie l'enfant à sa mère.

៩- បទពាក្យ ៧

ឥឡូវក្របខ័ណ្ឌខ្ញុំ ប្រេតទូញស្រែកយំព្រោះនឹកកូន
 យមបាលដោះលែងឲ្យរួចខ្លួន ទៅរកតាដូនកូនប្រពន្ធ ។
 អនិច្ចារ្យអើយវាសូរពេក ប្រេតហូរទឹកភ្នែករន្ធទុកដូន
 ទៅរកគ្រប់វត្តខ័គយគន់ មិនឃើញប្រពន្ធកូនខ្លួនឡើយ ។
 ឃើញតែញាតិគេអ្នកដទៃ បានខំលកលែអាហារឲ្យ
 បាយទឹកចំណីដូនឥតស្បើយ បរិភោគរួចហើយផ្អែតគ្រប់គ្នា ។
 ឈប់ស្ទុះត្រឹមនេះមិននិយាយ ស្តីពីពួកប្រេតដែលកំព្រា
 យំសាកបោកខ្លួនក្បែរវិហារ រងទុក្ខវេទនាជាអនេក ។

9- Mètre des 7 syllabes

C'est maintenant le mois de *Bhadrapad* la réunion des boulettes de riz, les *preta* (revenants) gémissent, crient et pleurent car ils pensent à leurs enfants. Le gardien des enfers les a laissé sortir chercher leurs ancêtres, leurs femmes et leurs enfants. Ô impermanence, quelle pitié, les revenants pleurent, leur douleur est si lourde, ils vont dans toutes les pagodes, observant mais ne voyant ni leur femme ni leurs enfants. Ils ne voient que les parents des autres, ils s'efforcent de trouver de la la nourriture que l'on offre, du riz, de l'eau, des friandises sans cesse offertes. Ayant mangé ils sont enfin rassasiés. Interrompons-nous ici, ne parlons plus de ces revenants esseulés, qui pleurent en se frappant le corps près des *vihāra*, plongés dans une souffrance aussi extrême.

១០- បទបំពេញលាព្យ

ឱសត្វមាន់ព្រៃ រណាវង្ស ក្បែរអាស្រម យើក្រសួរឱក្រសួរ
 យើក្រសួរឱមាសមុំ កូនអើយកុំយំ ម្តាយនៅៗ នេះទេ ។
 ឱសត្វរៃយំ អីៗ ក្បែរអាស្រម យើក្រសួរឱក្រសួរ
 យើក្រសួរឱមាសមុំ កូនអើយកុំយំ ម្តាយនៅៗ នេះទេ ហាអើយកូនអើយ
 កុំយំម្តាយនៅៗ នេះទេ ។
 ឱប្តីពកផ្លុំអីៗ ក្បែរអាស្រម យើក្រសួរឱក្រសួរ យើក្រសួរឱមាសមុំ
 កូនអើយកុំយំ ម្តាយនៅៗ នេះទេ ហាអើយកូនអើយ
 កុំយំម្តាយនៅៗ នេះទេ... ។

10- Mètre de berceuse en poème

Ô que chante le coq sauvage près du monastère ? Yoe Krasna, ô Krasna, ô petite jeune fille, mon enfant ne pleure pas, ta mère est juste à côté.
 Ô que chantent les cigales près du monastère ? Yoe Krasna, ô Krasna, ô petite jeune fille, mon enfant ne pleure pas, ta mère est juste à côté, *ha oey*, mon enfant, ta mère est juste à côté.
 Ô que joue le hautbois en roseau près du monastère ? Yoe Krasna, ô Krasna, ô petite jeune fille, mon enfant ne pleure pas, ta mère est juste à côté, *ha oey*, mon enfant, ta mère est juste à côté...

១១

ឱផ្កាអើអើយចំប៉ា រីករះឱរហង់ ព្រលិតឱរំចង់ រីកឯងឱរាយឯង
 ព្រលិតឱរំចង់ រីកឯងឱរាយឯង ។

11

Ô fleurs de *Champa*, qui s'épanouissent en gerbes, qui s'épanouissent ô en gerbes. Nénuphars et lotus bleus qui s'épaouissent et se fânent d'eux-mêmes, qui s'épanouissent et se fânent d'eux-mêmes.

BIBLIOGRAPHIE

១. លោក ចាប-ពិន, អ្នកស្រី ពេជ្រ-សល់, លោក លី-ធាមរតន៍, លោក ស្តើង-តូរ, លោក ចាប-ន្ទ **ល្បែងប្រជាប្រិយខ្មែរ** ក្រុមជំនុំទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៦៤, ១០៥ ទំព័រ ។
 M. Chap Pin, Mme Pich Sal, M. Ly Theam Teng, M. Sdoeng Chho, M. Chap Nou, [*Jeux populaires khmers*], Commission des mœurs et coutumes, Phnom Penh, 1964, 105 p.

២. លោក ចាប-ពិន, អ្នកស្រី ពេជ្រ-សល់, លោក លី-ធាមរតន៍, លោក ស្តើង-តូរ, លោក ចាប-ន្ទ **ទម្រង់ប្រជាប្រិយខ្មែរ** ក្រុមជំនុំទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៦៤, ១៥៥ ទំព័រ ។
 M. Chap Pin, Mme Pich Sal, M. Ly Theam Teng, M. Sdoeng Chho, M. Chap Nou, [*Danses populaires khmères*], Commission des mœurs et coutumes, Phnom Penh, 1964, 155 p.

3. A. Tricon & Ch. Bellan, *Chansons cambodgiennes*, Publication de la SEI, Saigon, 1921, 145 p.

4. Rœské, « Métrique khmère, Bat et Kalabat », *Anthropos*, t. VIII, 1913, pp. 670-687 et pp. 1026-1043.

៥. លោក ម៉ៅ-ភឿង **ស្វែងយល់ខ្លះៗនៃសិល្បៈភ្លេងខ្មែរ** ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៩៨, បោះពុម្ពលើកទី ២ គ.ស. ២០០០, ៨៧ ទំព័រ ។
 M. Mao Phoeung, [*Chercher à comprendre l'art musical khmer*], Phnom Penh, 1998, 2e édition : 2000, 87 p.

៦. អ្នកឧកញ៉ាមហាវិនិច្ឆ័យ នៅ និង អ្នកឧកញ៉ាមហាមន្ត្រី ញឹក-នូវ **គ្បួនអាពាហ៍ពិពាហ៍** ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៦៥, ២០១ ទំព័រ ។
 Neak Oknha Mohavinicchay Neou & Neak Oknha Mohamontrey Nhek Nou, [*Traité de mariage*], Phnom Penh, 1965, 201 p.

៧. លោក ងួន-ញីល **ព្រលឹងមាតាដឹកយកកូនសង្គមខ្មែរ** ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៩២, ១៩០ ទំព័រ ។
 M. Nguon Nhel, [*L'Esprit matriarcal dans la société khmère*], Phnom Penh, 1992, 190 p.

៨. លោក ឆេង-ផុន, « មហាសន្និបាតវប្បធម៌ខ្មែរទូទាំងប្រទេសលើកទី ១ » ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៩៨, ៤ ទំព័រ ។
 M. Chheng Phon, [*« Première assemblée générale culturelle dans le pays »*], Phnom Penh, 1998, 4 p.

៩. លោក ម. ត្រាណេ **អាពាហ៍ពិពាហ៍ខ្មែរបុរាណ** គ.ស. ១៩៩៨ ។
 M. M. Tranet, [*Le Mariage traditionnel khmer*], s.l., 1998.

១០. លោក លី សុវីរ **អាពាហ៍ពិពាហ៍ខ្មែរ** ភ្នំពេញ គ.ស. ២០០១, ២១៥ ទំព័រ ។
 M. Ly Sovir, [*Le Mariage khmer*], Phnom Penh, 2001, 215 p.

១១. លោក ម៉ៅ ប៊ុនណី ប្រពៃណី និង ទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ ភាគទី ១ បោះពុម្ពលើកទី ២ ភ្នំពេញ គ.ស. ២០០១, ៣៩៦ ទំព័រ ។

M. Miech Ponn, [Mœurs et coutumes khmères], tome 1, 2e édition : 2001, Phnom Penh, 396 p.

១២. លោក យុន-នារ៉ា, លោក កែវ-ដូរីវណ្ណ, លោក អ៊ុយ-លីណា, កញ្ញា ម៉ៅ-ឡេណា **ឧបករណ៍ តន្ត្រីបុរាណកម្ពុជា** អង្គការអប់រំវិទ្យាសាស្ត្រនិងវប្បធម៌នៃអង្គការសហប្រជាជាតិ បោះពុម្ពលើក ទី ១ គ.ស. ១៩៩២ ១៦៧ ទំព័រ, ភ្នំពេញ គ.ស. ២០០៣, ២៧២ ទំព័រ ។

M. Yun Neara, M. Keo Doryvann, M. Y Lina, Mlle Mao Lena, [Les Instruments de musique cambodgiens traditionnels], Organisation de l'éducation, des sciences et de la culture de l'Organisation des Nations unies, 1re édition : 1992, 167 p., Phnom Penh, 2003, 272 p.

១៣. លោក ហ៊ុន-សារិន **តន្ត្រីបុរាណកម្ពុជា** ភ្នំពេញ គ.ស. ២០០០, ២៧០ ទំព័រ ។

M. Hun Sarin, [La musique traditionnelle cambodgienne], Phnom Penh, 2000, 270 p.

១៤. កញ្ញា ម៉ៅ-ឡេណា **សិក្សាទ្រង់ខ្មែរ ឧបករណ៍ ច្រើងប្រគំ និង កន្ទួនថ្មី** សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទវិចិត្រសិល្បៈ មហាវិទ្យាល័យត្រួតត្រី ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៩៦, ១៧៨ ទំព័រ ។

Mlle Mao Lena, [Étude de la vièle khmère, l'instrument, nouvelles théorie harmonique et pédagogie], Université royale des Beaux-Arts, Faculté de musique, Phnom Penh, 1996, 178 p.

១៥. លោក ពេជ្រ-ទុំក្រវិល **ទំនៀមទម្លាប់** ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៩៥, ១៦១ ទំព័រ ១៥៣ រូប ។

M. Pich Tum Kravel, [Le Grand théâtre d'ombre], Phnom Penh, 1995, 161 p., 153 pl.

១៦. លោក ពេជ្រ-ទុំក្រវិល **យីកេ និង ទ្លោនបាសាត់** សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទវិចិត្រសិល្បៈភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៩៧, ៦៧ ទំព័រ ។

M. Pich Tum Kravel, [Yiké et théâtre de Bassac], Université royale des Beaux-Arts, Phnom Penh, 1997, 67 p.

១៧. លោក យ៉ុង-ខៀន **សាតល្យោងស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្ត្រប្រាប់ខ្លះៗ ក្នុងភ្លេងបុរាណខ្មែរ** សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទវិចិត្រសិល្បៈ មហាវិទ្យាល័យត្រួតត្រី ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៩៥, ២០១ ទំព័រ ។

M. Yon Khien, [Essai de recherche sur des traités et des règles dans la musique traditionnelle de mariage khmer], Université royale des Beaux-Arts, Faculté de musique, Phnom Penh, 1995, 201 p.

១៨. សេដ « ភ្លេងការ » ប្រគំដោយសាស្ត្រាចារ្យនៃមហាវិទ្យាល័យត្រួតត្រី ភ្នំពេញ គ.ស. ២០០២-២០០៣ ។

CD de musique de mariage joué par les professeurs de la Faculté de musique, Phnom Penh, 2002-2003.

១៩. សេដ « កំណាព្យខ្មែរ » ដោយ អ្នកត្រួត ឥសានី សាស្ត្រាចារ្យនៃមហាវិទ្យាល័យត្រួតត្រី ភ្នំពេញ គ.ស. ២០០៣ ។

CD de poésie khmère par Mme le professeur Sok Ly de la Faculté de musique,
Phnom Penh, 2003.

២០. លោក អៀង-សាយ, **មេត្រិក** ភ្នំពេញ គ.ស. ១៩៦៦, ៥៧ ទំព័រ ។

M. Ieng Say, [*Métrique*], Phnom Penh, 1966, 57 p.